

Balio Sruogos laiškas Vandai Daugirdaitei, 1924-01-04, iš Miuncheno - į Būgius

Vandukėli, siunčiu Tau Pronskaus laišką - pasiskaityk, pasidžiauk.

Vandukėli, siunčiu Tau Pronskaus laišką [1] - pasiskaityk, pasidžiauk. Gruodžio 31 d. gavau iš Šaulio [2] telegramą [3], kurioj jis klausia, ar sutinku ir kada atvažiuosiu. Aš jam atsakiau, kad sutinku ir kad į darbą galėsiu stoti balandžio 1 d. Bet mane kas labai nustebino, kad Šimkus [4] savo konservatorijoje mums butą žiemai laiko - nei aš jo prašiau apie tai, nei minėjau, nei jis man ką rašė. Žilias [5] viloje žiemą nelabai patogiu, iš viso tėra tik vienas pečiukas viename kambary, ir tas pats menkas. Užtat vasarą - ten baisiai gerai. O jei žiemą gyvent mieste, konservatorijoje[,] ir vasarą pas Žilių - tai be galo geras daiktas. Kaip Tu manai, Vandukėli[?] Tačiau balandžio 1 dieną mes turime būti žūt-būt jau Klaipėdoje. Žodis duotas - jis turi būt jau išlaikytas. Taigi iki tam laikui mes turime jau visus mūsų reikalus baigti, visas „ceremonijas“ atlikti [6]. Gal apie tai reikėtų ir Tėvui [7] pranešti, kad paskui neišeitų kaip nors per daug skubiai.

Pas mane tiek daug dabar darbo, taip reikia mintys koncentruoti, o čia ateities svajonės, ateities planai ir sumanymai - nuolatos mintis nuskraidina į nežinomus tolius. Džiaugsmas kovoja su rūpesniu, su pareiga.

Tik tu, Vandukėli, nemanyk blogai apie mane, ir nors kartą mesk savo abejones! Aš nenoriu nieko įtikinėt, aš tik džiaugtis noriu, noriu skristi, o čia prakeiktas darbas laukia.

Sausio 11 dieną išeis „Lietuvos“ jubiliejinis numeris (5 metų sukakt.) su mūsų fotografijomis ir mano straipsniu (pavardė pasirašyta) [8]. Tai tu jį pirma pagauk ir pažiūrėk - ar tėvui galima jis rodyt[,] ar ne - juk jūs „Lietuvą“ turbūt gaunate?

Bučiuoju tave[,] Vandukėli[,] ir džiaugiuos[.]

Bal

Sausio 4 d.

KOMENTARAI

- [1] Juozas Pronskus (1893–1984), žurnalistas, Balio Sruogos bičiulis, pažįstamas dar iš *Lietuvos laikų*, persikėlęs į Klaipėdą, 1924 m. redagavo dienraštį *Klaipėdos žinios*. Juozas Pronskus laiške Baliui Sruogai pranešė, kad jam bus pasiūsta Jurgio Šaulio telegrama dėl darbo Lietuvos vyriausybės steigiamo dienraščio *Klaipėdos žinios* redakcijoje. Juozas Pronskus siūlė priimti Jurgio Šaulio pasiūlymą dirbti dienraščio redakcijoje dėl palankių sąlygų ir teigiamos nuomonės apie jį:
„Brangus Baly, daktare!
Tu įsigudrinai kažkaip laiškus rašyti be antgalių, aš dar nemoku, dėl to vadinu tikraisiais vardais. Neparašiau Tau, taip (mea maxima culpa), bet užtat dabar stengiuos skubiau parašyti, negu bus Tau d-ro Šaulio telegrama pasiūsta.
Daug kalbėt nepajėgiu, nes skubina. Matai, „Pr. Liet. Balsą“ likvidavau... Rengiamės „Klaip. žinias“ leisti. Gavęs telegramą, kurioj jis prašo telegrafuot atgal, kada gali greičiausiai atvykti, tuojau pranešk ir sutik. [...] Darbui turėsime plačiąsą laiką. Tu d-ru Šauliui patinki, nebūsi varžomas materialiai ir nesiskūsi. Šimkus Konservatorijoj laiko Tau butą, o vasarai pas Žilių! Ar bereikia laimingesnių, kaip Tu su savo žmona būsi! Aš ir be galo laikiu. Mes visi laukiame. Jei per sunkiai laikais ir gali tikrai parvažiuoti, telegrafuok, pasiūsim avanso. Kol atvažiuosi, laikinai varysim be tavęs. Tai štimujė [sutinki]?! Parašyk ir man atviruką kada. Aš tiek griešnas ir latrauju, ypač su Šimku kartais paūžiam, bet ir pinigų niekuomet neturiu...
Spaudžiu ir taip toliau
Juozas“ (Juozo Pronskaus laiškas Baliui Sruogai, iš Klaipėdos – į Miuncheną, 1923-12-31, in: *LLTI BR*, f. 53, b. 678, l. 1r).
- [2] Jurgis Šaulys (1879–1948), diplomatas, spaudos darbuotojas. 1924 m. buvo oficialus dienraščio *Klaipėdos žinios* redaktorius.
- [3] Jurgio Šaulio telegrama, adresuota Baliui Sruogai, neišliko. Išliko vėliau rašytas laiškas:
„Gerbiamasai,
Tamstos laišką iš š. m. 19 d. gavau. Numatydama, kad Tamsta tegali tik nuo 1. IV pradėti pas mus dirbti, aš jau šiandien pasikviečiau dviem mėnesiam vietinį literatą p. Jakužaitį, su kuriuo pamėginsime apsieiti ligi Tamsta atvyksi.
Kai dėl paties darbo pasidalijimo, pasikalbėsime ir susitarsime asmeniškai. Tamsta, žinoma, nieko bendro neturėsi su administracija – ir atsakomas tebūsi Tamsta tik prieš mane. Specialinių korespondentų kur kitur, be Kauno, dar neturiu. Tatai dar reikia suorganizuoti. Jei Tamsta galėtum man patarnauti atitinkamais nurodymais, būčiau dėkingas.
Knygynėlių jau esame šioki-tokių įsitaisę (yra, žinoma, ir enciklopedija), – jį, reikalui esant, didinsime.
Informacijų tarnyba (telegrafu ir telefonu) yra jau iš dalies suorganizuota, iš dalies dar organizuojama. Prieš Kalėdas buvo jau viskas sutvarkyta, tik, pakrikus kauniškei Eltai, gauname dabar visai savarankiškai iš naujo pertvarkyti.
Tatai betgi, tikiuos, bus galima dar ligi vasario pradžios padaryti.
Pasisekimo egzaminus baigiant ir šiaip viso labo Tamstai linkėdamas, lieku Tamstos J. Šaulys“ (Jurgio Šaulio laiškas Baliui Sruogai, iš Klaipėdos – į Miuncheną, 1924-01-25, in: *LLTI BR*, f. 53, b. 868, l. 1r-v). Balys Sruoga, 1924-04-01 pradėjęs darbą dienraštyje *Klaipėdos žinios*, iškart tapo jo faktiškuoju redaktoriumi.
- [4] Stasys Šimkus (1887–1943), kompozitorius, pedagogas. 1923 m. Klaipėdoje įkūrė muzikos mokyklą, 1924–1927 m. buvo jos direktorius.
- [5] Jonas Žilius-Jonila (1870–1932), rašytojas.
- [6] Balys Sruoga ir Vanda Daugirdaitė susituokti planavo 1924-03-22.
- [7] Kazimieras Daugirdas (1865–1946), Vandos Daugirdaitės tėvas, nuo 1922 m. iki 1933 m. buvo Medemrodės girininkas.

[8] Balys Sruoga, „Laikraštinių menas“, in: *Lietuva*, Kaunas, 1924-01-11, Nr. 9, p. 4-7.

Straipsnyje Balys Sruoga rašė apie žurnalistiką moderniam pasaulyje, pristatė šią sritį ne tik kaip amatą, bet ir kaip meną – kūrybą:

„Bet ar laikraštinių darbas yra kūryba, ar tai yra menas? Ar tuo palyginimu nesuteršiama, taip sakant, meno šventovės vardas?! Juk laikraštis – tikrai gyvenimo veidrodis?! Ir laikraštinių – tikrai gyvenimo beždžionė?!“ (p. 5)

[...]

Ir jeigu laikraštis gyvenimo veidrodis tebūtų, tai vis tikrai ne mechaninis. Bet mechaninį veidrodį pakelk iš vieno kampo į kitą, pakreipk ar atlošk, įduobk jo paviršių ar išpūsk – milijonai galimybių – ir kas kartas naujas kitoks daikto atvaizdas. Bet laikraštis – mažiausia – gyvas gyvenimo veidrodis.

Ir dėl savo gyvybės – jis jau nebe veidrodis, jis jau vaizdas, kūrybos vaisius.“ (p. 6)

Toliau Balys Sruoga rašė apie žurnalistinio darbo objektą ir pagrindinį uždavinį (kūrybiškai pavaizduoti kasdienybę – gebėti atskiras detales sujungti į darnią visumą, paveikti skaitytoją): „Laikraštinių meno objektas – „kasdieninės smulkmenos“. Bet duok tų „smulkmenų“ pavidale kasdien nuodų po lašelio milijoninę dalį – ir tūkstančiai širdžių bus užnuodyta. Duok tų „smulkmenų“ pavidale sielą gaivinamo balsimo – tūkstančiai širdžių vienu gėrybės ritmu plaksis, bent mirksni kasdien viena gėrybės mintimi skardensis. Laikraštinių kūrybos vaisius – ištikimas kasdienis svečias. Ir čia jo būties uždavinys ir pareigos. Ir čia jo būties džiaugsmas ir palaima.

Laikraštinių pirmapradis uždavinys – iš begalinės gyvenimo smulkmenų įvairenybės išrankioti brangiausius akmenėlius. Ir tuos brangiuosius akmenėlius išklasifikuoti spalų skastybe, varšų įvairenybe. Ir iš jų sukurti vieną vaizdą. Kas dieną gyvą gyvenimo kitokį vaizdą. Sukurti vaizdą, vaduojantis savo intuicija, savo vidaus regėjimu, prakilnumo mintimi. Tegu tas vaizdas – mozaikos pobūdžio, – bet mozaika – ar nėra viena prakilniausių kuriamosios valios reiškimo forma?

Eifelio bokštas – ar ne ryškiausias moderninio meno reiškinys? Graikų vazos, persų kilimai, lietuvių juostos – ar nėra meno kūriniai?

Išskaidykite visumą į pavienes dalis – bus tikrai betonas, plienas, molis, siūlai, medis. Bus tikrai pavieni brangūs akmenėliai, iš kurių galima sintetinė dvasia įstabius daiktus kurti, kuriuos lygiai galima ir į žiauriai disonansinius posmus sumegzti.

[...]

Gal nūdien dar laikraštis neišaugo į tobulą meno formą, gal nūdien jis išimtinai tepatarnauja žemiems informacijos ir propagandos tikslams, gal dar nemaža laiko nuplauks, kol jis bent reliatyvinio savo tobulumo pasieks, bet vis tikrai tas laikas ateis, laikraštis laikų bėgyje savo esmėj žymiai progresuoja.

Ir ateis, ateis tas laikas, kada iš begalinių milijonų gyvenimo įvairenybės brangiųjų akmenėlių laikraščio bendradarbiai kurs kolektyviniai kas dieną naują ekspresingą pasaulio vaizdą, kada laikraštis bus viena aukščiausių sintetinio meno kūrybos formų.“ (p. 6)

Straipsnio pabaigoje Balys Sruoga įvardijo svarbiausias problemas, su kuriomis per penkerius metus susidūrė dienraštis *Lietuva*, – polemikos trūkumą, laisvos minties stoką, priklausymą nuo valdžios. Balio Sruogos įsitikinimu, nuo kūrybingo žurnalistinio – laikraštinių, kuris, „kaip viso nūdienos gyvenimo gaivusai nervas“ (p. 5), sugebėjimo paveikiai, įtikinamai, patraukliai rašyti priklauso dienraščio ateitis: „O! Tuomet ir „Lietuvos“ darbininkams jų darbas nebus sunki nedėkinga našta. Jis džiugins ir svaigins kaip ir kiekviena kūryba, kaip ir kiekvienas aukštesnis dvasios gyvenimas, kaip nesialoma, neišsenkanti kūryba.

Tegu tikrai mūsų širdys sutūkstantėja!“ (p. 7)